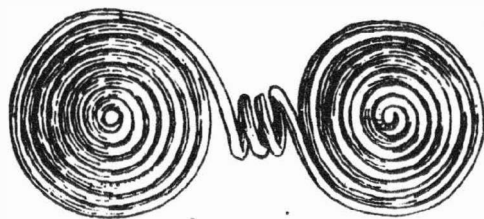

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
POBOČKA V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1965

BRNO 1966

uns dies wiederum keramische Erzeugnisse und der Fund einer weiteren Münze - eines silbernen Groschens des Olmützer Bischofes Karl von Lichtenstein (Prägung 1669) zeigen.

1. Diese Produktions- und Handelstätigkeit könnte vielleicht mit der niederländischen Kolonisierung in Zusammenhang gebracht werden, deren Angehörigen die Kirche zu ihrem Beginn gehörte.

Výstava Velká Morava v Řecku

Čeněk S t a ě a

Tab. 24

Po úspěšném uvedení výstavy Velká Morava v Brně, Nitře a v Praze uskutečnila se na bazi dohody řecké a československé národní komise pro spolupráci s UNESCO ve dnech 1.-20. června 1965 ve výstavním paláci Zappeion v Athénách její první zahraniční instalace pod názvem "Velká Morava a solunští bratři". Tuto akci Československé akademie věd provedl Archeologický ústav ČSAV, pob. v Brně. Pro řecké prostředí specifikovali námět univ.prof.dr.A.Dostál,DrSc. a univ.prof.dr.J.Poulik,DrSc., jeho podrobné rozpracování bylo svěřeno autoru těchto řádek, který připravil po konzultacích s členy přípravného výboru pro uspořádání výstavy (předseda akademik J.Filip, členové prof.A.Dostál,doc.dr.V.Hrubý,DrSc., univ.prof.dr. Fr.Kalousek, univ.prof.dr.J.Poulik,doc.dr.A.Točík, organizační sekretář dr.V.Sofka) podrobné tematické členění výstavy a řídil odbornou část její realizace. Základní vzhled expozice byl určen zařízením výstavy na pražském hradě, architektonické a výtvarné přizpůsobení daným prostorám provedli pod vedením prof. Fr. Tröstra akad.arch.B.Ullrich a akad.mal. D. Vondrouš.

Na rozdíl od výstav v ČSSR byla výstava v Athénách umístěna v jednom nevelkém sále (necelých 200 m²). To podmínilo zhuštění obsahu. Zvednutá podlaha vhodným způsobem snížila velikost i neúměrnou výšku sálu a umožnila instalaci jednoho malého bazénu, konstrukce hrobu bojovníka a zmenšený půdorys dvouapsidové rotundy z Mikulčic. Aby byl prostor maximálně využit, zařadili jsme jen vysoké vitriny (v.220 cm). Exponáty v uměle osvětlených vitrinách - archeologické nálezy, fotografie, plány a mapy - byly doprovázeny dvojjazyčnými (новоřeckými a anglickými) texty, popiskami a citáty z písemných pramenů.

Vlastní expozice byla rozvinuta v interiéru. V exteriéru zůstaly pouze dva prvky, které měly především funkci propagační. Před výstavním palácem Zappeion

stál kovový poutač s motivem terče se sokolníkem a s řeckým nápisem Velká Morava, na nádvoří paláce, před vstupem do sálu, byl umístěn výtvarný panel V. Irmanova se zobrazeným nákončím s orantem z hrobu č.100 v Mikulčicích, s mincí Michala III. a se stejným nápisem.

Do hlavního sálu se vcházelo trvale otevřenými dvoukřídlými dveřmi. Napravo od dveří visela na zadní stěně vitriny se závěrečnou dílčí expozicí velká zřetelná mapa Evropy, na níž bylo vyznačeno území Velké Moravy a hlavní politická střediska tehdejšího světa. Hned od vchodu se otevřel pohled na skupinu symbolů velikosti Velké Moravy (expozice 1) a průhled na symbol byzantské misie a na hlavní scénu v čele sálu, vytvořenou panelem ve tvaru otevřené knihy. Po několika schodech vystoupil návštěvník na zvýšenou podlahu a pokračoval vlevo, kde se v první vitrině seznámil s historickými předpoklady vzniku Velké Moravy nad středním Dunajem (expozice 2a) a v další, poněkud užší vitrině s počátky slovanského osídlení na tomto území (expozice 2b). Dále pokračovala výstava podél levé stěny sálu. Následovala expozice, věnovaná předvelkomoravskému horizontu - kostrovým pohřebištím ze 6. - 8. století na jihozápadním Slovensku (3a) a počátečnímu vývoji pozdějších velkomoravských hradišť (3b). Vlastní doba velkomoravská byla uvedena panelem (3c) s textem a mapou, jež ukazovala politickou situaci na území Velkomoravské říše v první třetině 9. století.

Dílčí expozice č. 4 - 10 a z větší části i č. 11 byly věnovány hlavnímu tématu výstavy, rozvoji Velké Moravy v 9. století. Expozice 4 se šesti částmi předvedla rozvoj archeologických výzkumů v ČSSR a vyzvedla nejzávažnější výsledky na jednotlivých velkomoravských nalezištích. Exponáty byly voleny tak, aby naznačily pravděpodobnou historickou funkci jednotlivých lokalit. V následující vitrině (expozice 5) byl zachycen rozvoj velkomoravského vojenství, pro jehož dokreslení si divák snadno vybavil v předcházející části předvedený pevnostní ráz velkomoravských hradišť. Expozice č. 6 věnovaná pohřebnímu ritu a nazírání na posmrtný život připomínala výběrem materiálu, že se v pohřebním ritu také odráží sociální a společenské rozvrstvení lidí. Exponáty vystavené ve vitrině doplnila do podlahy zapuštěná rekonstrukce hrobu bojovníka s mečem a ostruhami, kterou je možno, podle pozornosti věnované jí většinou návštěvníků, označit za nejatraktivnější exponát výstavy.

Hlavní dominantu výstavy představoval velký panel ve tvaru rozevřené knihy (expozice 7) v čele sálu, doplněný pultovou vitrinou (7a) a symbolem byzantské misie (7b). Byl věnován působení křesťanských misí na území Velké Moravy a ukázal zejména na činnosti učených bratří Konstantina-Cyrila a Metoděje kulturní a politickou vyspělost prvního slovanského státu ve střední Evropě. Od této ústřední expozice se návštěvník vracel podél pravé stěny sálu, kde se nejprve seznámil s uměleckým projevem velkomoravského prostředí, jak se odráží ve šperku a uměleckých řemeslech (expozice č. 8) a v architektuře (expozice č. 9), potom s rozvojem ostatní výroby, která podmínila bohatství velkomoravské společnosti (řemesla a zemědělství - expozice č. 10). Druhou dominantu výstavy vytvořil bazén s mapami kulturních vlivů. Zatímco svislá mapa zachytila hlavní kulturní proudy v tehdej-

ším světě, které také ovlivnily vývoj na Velké Moravě, byla horizontální mapa zaměřena na velkomoravský politický a kulturní vývoj a jeho ohlas v Evropě. Vyzdvižen byl zejména velký dosah rozvoje slovanského písemnictví na Velké Moravě. Vynikající kulturní přínos vedoucích postav byzantské misie na Moravě Konstantina a Metoděje i jejich žáků podtrhla též expozice č. 12 sledováním rozvoje slovanského písemnictví v následujících stoletích. Výstava končila vitrinou s expozicí č. 13, jež byla prostorově výrazně oddělena - stála samotná proti dvojici vitrin s předcházejícím dílčím tématem. Příčiny zániku Velké Moravy byly vyjádřeny citátem z díla byzantského císaře Konstantina Porfyrogeneta z 10. století, který po prvé nazval Svatoplukovu říši Velkou Moravou. Vpád Maďarů symbolizoval inventář z hrobu maďarského velmože ze Zemplína, archeologické nálezy, fotografie a mapa naznačily vývoj jednotlivých částí ústřední velkomoravské oblasti po zániku říše v desátém a na počátku 11. století a historický význam Velké Moravy pro pozdější dějiny střední Evropy.

Jak vyplývá z uvedeného průřezu athénskou expozicí, byla na ní zastoupena všechna témata, s nimiž jsme se setkávali při instalacích této výstavy v ČSSR. Nově byl zařazen materiál vyzvedávající ovlivnění vývoje pozdějšího velkomoravského území sousedstvím s vyspělými římskými provinciemi a obchodním stykem spokročilou oblastí byzantskou, středomořskou a černomořskou po zániku podunajských provincií. Zdůrazněny byly především momenty spojující Velkou Moravu s řeckou oblastí, což určil již název výstavy. Při tématickém řazení byl důsledně zachován chronologický sled, v rámci 9. století byly dílčí expozice řazeny podle určitých vnitřních souvislostí. Chronologickému a obsahovému sledu byly podřízeny všechny exponáty, včetně map, které byly rozvrženy do celé výstavy, takže návštěvníkovi pomáhaly porozumět jednotlivým etapám vývoje, jak jej ukazovaly ostatní exponáty.

Při volbě způsobu vystavení jednotlivých expozic a exponátů bylo použito zkušeností z předcházejících tří instalací této výstavy. Z jednotlivostí je třeba zdůraznit v podstatě úspěšné vyřešení expozic, věnovaných pohřebnímu ritu a výrobě ve vitrinách a architektuře na panelu s pultem, což odpovídá obsahové náplni i charakteru exponátů, jež je možno vystavit. Krátký čas, který byl na technickou přípravu výstavy zapříčinil některé nedostatky, k nimž patřilo nedokonalé nalepení nebo uříznutí některých fotografií nebo textů a nedostatečné osvětlení některých vitrin, jež bylo citelné zejména v expozici č. 8. Špatné osvětlení některých prvotřídních zlatých a stříbrných šperků způsobilo, že ušly mnohým návštěvníkům exponáty, reprezentující mistrovskou práci velkomoravských uměleckých řemeslníků.

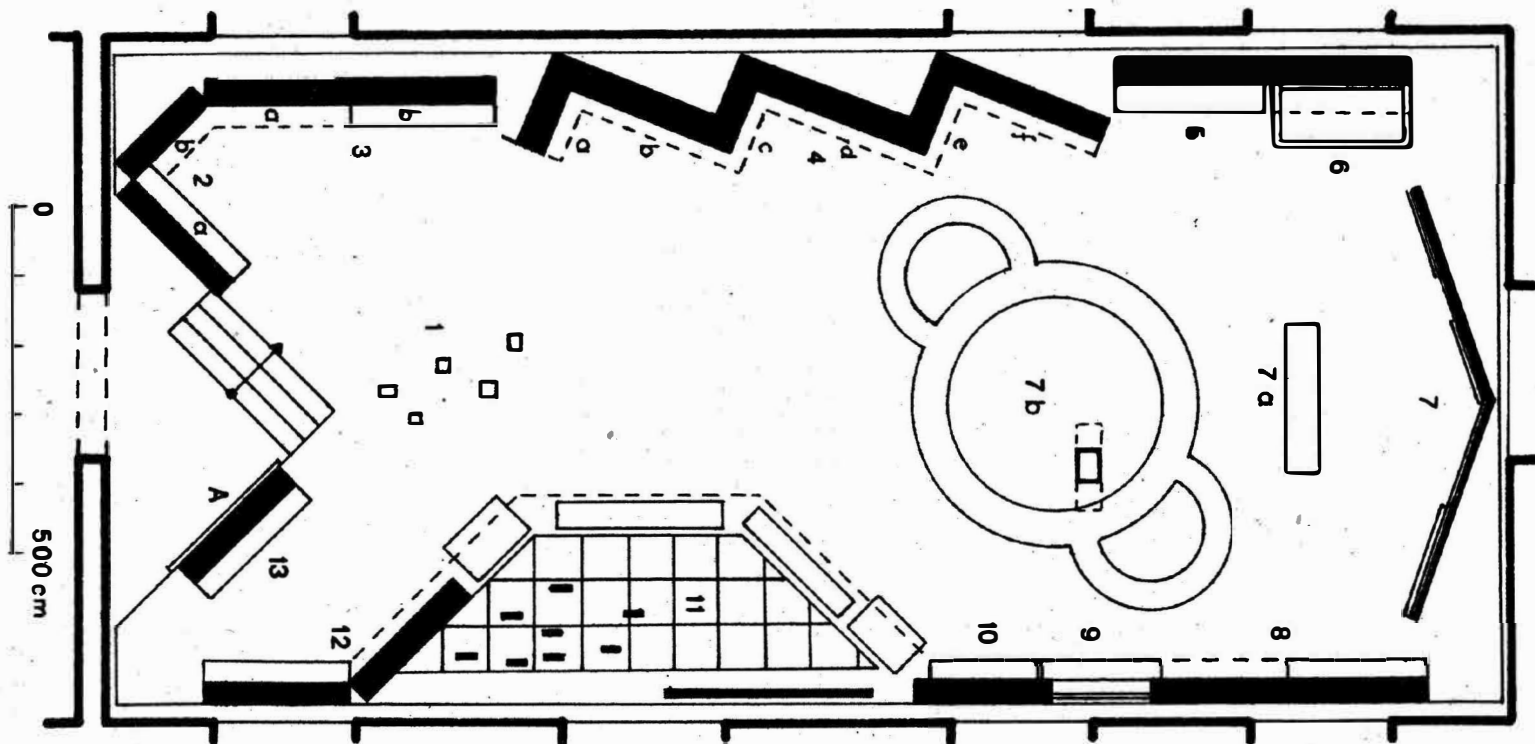
Výstavu shlédlo téměř 40.000 návštěvníků, nejenom řeckých, nýbrž i zahraničních ze všech dílů světa, laici i odborníci, kteří ji všichni obdivovali. Mnohým z nich byla prvním zdrojem poznatků o historii střední Evropy a po prvé je upozornila, že tam žijí národy, které se mohou chlubit vysokou kulturou v minulosti i v současnosti. O výstavě se pochvalně vyslovoval řecký tisk i rozhlas. Uspořádání výstavy "Velká Morava a soluňští bratři" v Athénách lze hodnotit jako velký přínos k vzájemnému porozumění mezi národy.

Ausstellung "Grossmähren und die Brüder aus Thessaloniki" in Athen. Vom 1.-20. Juni 1965 realisierte sich auf der Basis eines Abkommens zwischen der griechischen und tschechoslowakischen Nationalkommission für die Mitarbeit mit der UNESCO im Ausstellungspalast Zappeion in Athen, die erste ausländische Aufstellung der Ausstellung "Grossmähren". Zum Unterschied von den Ausstellungen in der ČSSR wurde diese in einem einzigen nicht allzu grossen Saal (nicht ganze 200 m²) untergebracht. Dies führte zu einer kompakteren Gestaltung des Inhaltes.

Als Grundlage zum architektonischen Aufbau dienten die Einrichtungen der Ausstellung Grossmähren auf der Prager Burg. Die Exponate sind in künstlich beleuchteten Vitrinen ausgestellt worden - archäologische Funde, Photos, Pläne und Karten waren von zweisprachigen (neugriechischen und englischen) Texten, Zitaten und Beschriftungen aus schriftlichen Quellen begleitet. Eine Übersicht von der Gliederung der einzelnen Themen gibt der beigelegte Plan. Wie aus der angeführten Übersicht hervorgeht, waren auf dieser Ausstellung alle Themen vertreten, denen wir bei den Installierungen in der ČSSR begegneten. Neu wurde das Material eingereicht, das die Entwicklung des Einflusses der benachbarten römischen Provinzen und der Handelsbeziehungen mit dem fortgeschrittenen byzantinischen Raum und der Mittelmeer- sowie Schwarzmeerregion nach dem Untergang der donauländischen Provinzen auf das spätere grossmährische Gebiet, hervorhebt. In der ganzen Ausstellung waren vor allem Momente betont, die Grossmähren mit dem griechischen Raum verbinden, was auch durch den Titel der Ausstellung gegeben wurde. Bei der thematischen Gliederung wurde konsequent die chronologische Reihenfolge eingehalten, im Rahmen des 9. Jh. waren die Teillektionen nach bestimmten inneren Zusammenhängen gegliedert. Der chronologischen und inhaltlichen Reihenfolge waren alle Exponate, einschliesslich der Karten unterstellt, die in der ganzen Ausstellung angebracht waren, sodass sie dem Besucher halfen, die einzelnen Entwicklungsetappen zu verstehen, wie diese durch die übrigen Exponate veranschaulicht wurden.

Die Ausstellung sahen fast 40.000 Besucher, nicht nur aus Griechenland, sondern auch aus allen Weltteilen, Laien sowie Fachleute. Vielen von diesen war sie die erste Erkenntnisquelle der Historie Mitteleuropas. - Über die Ausstellung sprach die griechische Presse sowie Rundfunk lobende Worte. Die Veranstaltung der Ausstellung "Grossmähren und die Brüder aus Thessaloniki" in Athen kann als grosser Beitrag zur gegenseitigen Verständigung zwischen den Völkern bewertet werden.

Tab. 24 Plán výstavy "Velká Morava a solušní bratři" v Athénách. A - Mapa hlavních politických sil v Evropě v 9.stol.n.l. 1 - Symboly velikosti Velké Moravy. 2 - Historické podmínky vzniku Velké Moravy. 3 - Vývoj slovanské společnosti na území pozdější Velké Moravy v 7.-8.století. 4 - Archeologické výzkumy. 5 - Vojenství. 6 - Pohřební rítus. 7 - Byzantská misie. 8 - Šperkařství a umělecká řemesla. 9 - Architektura. 10 - Výroba. - 11 - Mapa kulturních vlivů. 12 - Slovanské písemnictví. 13 - Zánik Velké Moravy a vývoj jejího ústředního území v 10.století. - Plan der Ausstellung "Grossmähren und die Brüder aus Thessaloniki" in Athen. A - Karte der wichtigsten politischen Kräfte in Europa im 9.Jh. u.Z. - 1 - Symbole der Grösse Grossmährens. 2 - Historische Bedingungen für die Entstehung Grossmährens. 3 - Entwicklung der slawischen Gesellschaft im Raume des späteren Grossmähren im 7.-8.Jh. 4 - Archäologische Grabungen. 5 - Heerwesen. 6 - Bestattungsritus. 7 - Byzantinische Mission. - 8 - Goldschmiedehandwerk und Kunstgewerbe. 9 - Architektur. 10 - Produktion. 11 - Karte der Kultureinflüsse. 12 - Slawisches Schrifttum. 13 - Untergang Grossmährens und die Entwicklung seines Zentralgebietes im 10. Jh.

P ř e h l e d v ý z k u m ů 1965

Vydává: Archeologický ústav ČSAV, pobočka v Brně,
Sádky osvobození 17/19.

Odpovědný redaktor: Prof. dr. Josef Poulík, DrSc

Redaktoři: Dr. A. Medunová, Dr. J. Ondráček, Dr. I. Peškař,
Dr. J. Říhový.

Překlady: Dr. R. Tichý a E. Tichá

Kresby: J. Jaša

Na titulní stránce: Bronzová ozdoba z hromadného nálezů z Loštic

Vydáno jako rukopis - 400 kusů - neprodejné.